

natuurtoets

ZANDHUL/DRIEHOEK–VIERHOUTEN

bureau schenkeveld

colofoon

7 juli 2006

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld
Vistraat 1, 4101 AC Culemborg
Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028
Email: schenkeveldbureau@planet.nl
- opdrachtgever	Bolier Juridische Adviezen
- contactpersoon	Mr. L. Bolier

1 Inleiding

Initiatief

Het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland heeft op 26 oktober 2004 aan onderdelen van de partiele herziening bestemmingsplan buitengebied (Zandhul – Driehoek) zijn goedkeuring onthouden. Dit besluit is door de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State op 25 november 2005 vernietigd. Tegelijkertijd heeft de Afdeling om formele redenen geoordeeld dat goedkeuring aan het hele plan had moeten worden onthouden.

De belangrijkste reden van de onthouding is zowel voor het College als de Raad het feit dat de nieuwe uitbreidingen onvolledig zijn getoetst aan de natuurbeschermingswetgeving.

Volgens de huidige wetgeving is voor elke ruimtelijke ingreep een toets in het kader van de Flora- en faunawet nodig. Verder ligt het plangebied in of in de nabijheid van een speciale beschermingszone zoals aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn en aangemeld in het kader van de Habitatrichtlijn (SBZ Veluwe). Ook deze richtlijnen eisen een toets.

In de voortoets Habitatrichtlijn uitbreiding recreatiebedrijf Zandhul/De Driehoek door het bureau Altenburg & Wymenga is alleen gekeken naar de gevolgen voor Vliegend hert.

De provincie en de Afdeling Bestuursrechtspraak vragen om een uitgebreidere toets. Deze hoeft alleen de gebieden te betreffen, die ook daadwerkelijk van functie veranderen.

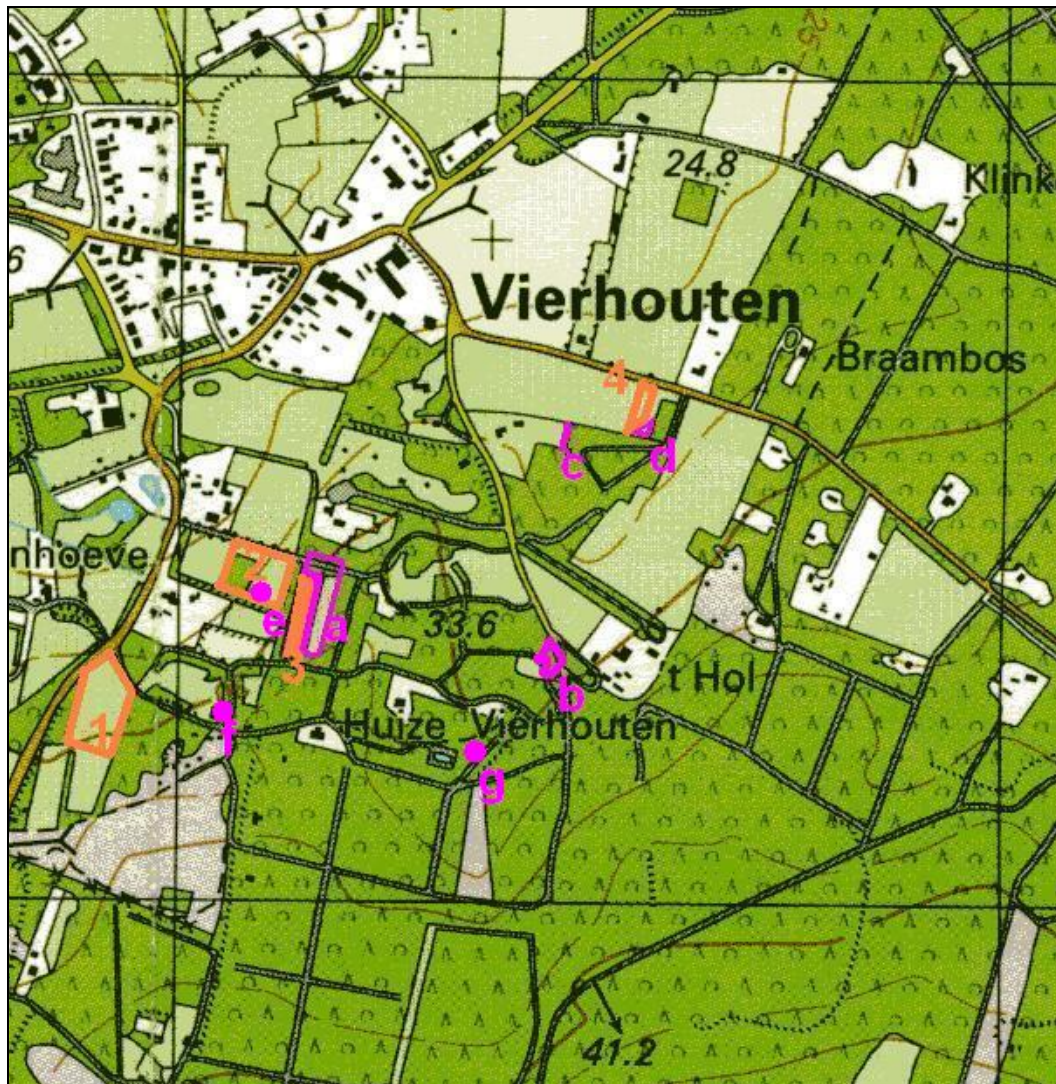

foto 1: plangebied e.o. met kadastrale grenzen

Plangebied

Het plangebied bestaat uit diverse verspreide kavels. Het betreft in de eerste plaats percelen met een agrarische of bosbouwkundige bestemming, die in de nieuwe situatie een recreatieve bestemming krijgen (a-d). Daarnaast betreft het een aantal landbouwkavels, die t.b.v. van de bos- en

natuurcompensatie met bos beplant (zullen) worden (1-4). Tenslotte betreft het 4 punten, waarop een zomerhuisje gevestigd moet worden (b, e-g). Het onderzoeksgebied betreft de bredere omgeving, het kleinschalig en besloten landschap ten zuiden van Vierhouten in het bijzonder (zie figuur 1).

figuur 1: ligging plangebied met plandelen verblijfsrecreatie (paars omkaderd) en boscompensatie (oranje omkaderd).

Vogel- en Habitatrichtlijn

Alle kavels liggen binnen de Speciale beschermingszone (SBZ) Veluwe zoals aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn en aangemeld in het kader van de Habitatrichtlijn. Gronden met een agrarische functie maken geen deel uit van de SBZ.

De Europese richtlijnen bepalen dat van elk project of plan dat niet direct verband houdt of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied een 'passende' beoordeling moet worden gemaakt rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van het hele gebied¹. Het is de gewoonte om voorafgaand aan deze uitgebreide beoordeling te onderzoeken of er met betrekking tot het initiatief überhaupt habitattypen, vogels en andere soorten, waarvoor de SBZ is bedoeld, in het geding zijn. Dit verslag is mede de weergave van een dergelijk verkennend onderzoek ook wel voortoets of quick scan genoemd. Een dergelijke voortoets wordt ook uitgevoerd voor projecten, die (net) buiten de eigenlijke

¹ Besluit tot aanwijzing van de Veluwe als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn door de staatssecretaris van landbouw, natuurbeheer en visserij d.d. 24 maart 2000.

begrenzing liggen (zoals hier de landbouwgronden), maar wier effecten zich wel doen gelden op de verderop gelegen natuurwaarden ('externe werking').

Flora- en faunawet

Verder gaat de notitie in op de betekenis van de nieuwe Flora- en Faunawet voor de bestemmingsplanwijziging. Deze wet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving moet ontheffing worden aangevraagd. Bij het aanvragen van een ontheffing moet de initiatiefnemer kunnen aantonen dat het maatschappelijk belang van de ingreep opweegt tegen de te verwachten schade. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd – algemeen. Om ontheffing te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

2 Methode

Allereerst is onderzocht voor welke soorten de SBZ Veluwe is aangewezen en aangemeld. Dit zijn v.w.b. de Vogelrichtlijn zowel broedvogels als wintergasten en v.w.b. de Habitatrichtlijn zowel habitattypen als soorten van bijlage II. Vervolgens is met behulp van recente inventarisatiegegevens van openbare bronnen zoals de provincie, verspreidingsatlassen e.d. bekeken of deze soorten ook in het plangebied e.o. (kunnen) voorkomen. Verder zijn met behulp van dezelfde gegevens en door middel van aanvullend veldwerk (op 15 mei en 26 juni 2006) alle streng beschermde planten- en diersoorten in beeld gebracht. Dit zijn soorten die in de Habitatrichtlijn in bijlage IV staan vermeld of later via een AmvB in het kader van de Flora- en faunawet zijn aangewezen. Ook alle andere beschermde soorten van het plangebied worden zo goed als mogelijk in beeld gebracht. Hierbij is ook gebruik gemaakt van de gegevens van het Natuurloket, voor zover van voldoende kwaliteit. Voorafgaand aan de beschrijving van de natuurwaarden, worden de landschappelijke, cultuurhistorische en biotische kenmerken van de verschillende gebiedsdelen beschreven. Tenslotte is gewogen of het initiatief mogelijk negatief is voor de betreffende soorten. Op grond van deze overwegingen worden uitspraken gedaan over de noodzaak tot verder onderzoek of aanpassing van de plannen.

3 SBZ Veluwe

De Veluwe kwalificeert zich als SBZ onder de Vogelrichtlijn, omdat het gebied behoort tot een van de vijf belangrijkste broedgebieden van:

Soort

- Wespandief, Nachtzwaluw, IJsvogel, Zwarte specht, Boomleeuwerik, Duinpieper, Grauwe klauwier

De bossen, heidevelden en zandverstuivingen zijn verder van belang als broedgebied voor:

Soort

- Draaihals, Roodborsttapuit en Tapuit

De verspreiding van de habitats van deze vogels hebben mede de begrenzing van het gebied bepaald².

Voor de aanmelding en de begrenzing van SBZ Veluwe in het kader van de Habitatrichtlijn zijn de volgende habitattypen en soorten van belang³.

De Veluwe is in Nederland het belangrijkste gebied voor:

Habitatype:

- 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)

² Besluit tot aanwijzing van de Veluwe als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn door de staatssecretaris van landbouw, natuurbeheer en visserij d.d. 24 maart 2000.

³ <http://www.minlnv.nl/thema/groen/natuur/natura2000/>

- 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
- 3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
- 4030 Droge Europese heide
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
- 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (*Ilex*) of soms *Taxus* (*Quercion robori-petraea* of *Ilici fagion*)
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (*Quercus robur*)

Soort:

- 1083 Vliegend hert
- 1096 Beekprik
- 1163 Rivierdonderpad

Verder aangemeld voor:

Habitatype:

- 2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosa*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Soort:

- 1042 Gevlekte witsnuitlibel
- 1318 Meervleermuis
- 1166 Kamsalamander
- 1831 Drijvende waterweegbree

* prioritaire habitatype of soort

4 Gebiedsbeschrijving

De 8 percelen en 4 bouwplekken liggen m.u.v. perceel 1 binnen de grenzen van de oude es rond Vierhouten. Op de overgang van de akkers naar de woeste gronden lag dikwijls een houtwal om het vee en de wilde dieren te keren. Net buiten de wal staat de schaapskooi. Ook bij Huize Vierhouten heeft een dergelijke schaapskooi gestaan (net ten zuiden van de boerderij).

Door eeuwenlange plaggenbemesting hebben de akkers een zogenaamd bouwlanddek. Het bodemtype is afhankelijk van de dikte van de minerale eerdlaag een zwarte enkeerdgrond of kamppodzolgrond. Het moedermateriaal is grindhoudend zand.

De akkers aan de zuidkant van Vierhouten waren omringd door houtwallen, waarschijnlijk betreft het hier relatief jonge ontginningen (kampen).

In de afgelopen decennia is het betreffende gebied ingericht als verblijfsrecreatieterrein. Het recreatiebedrijf kent drie onderdelen:

- Zandhul: jaarplaatsen stacaravans, zomerhuizen, groepsaccommodatie (Huize Vierhouten);
- Driehoek: jaarplaatsen stacaravans;
- Boerderij/Schaapskooi: zomerhuizen, groepsaccommodatie.

De staanplaatsen zijn omringd door grondwallen, veelal beplant met Fijnspar. De directe omgeving van de caravans is meestal ingericht als siertuin. Op het terrein of in de directe omgeving bevinden zich ook nog graslandjes, percelen met jonge aanplant (Zomereik, Grove den, Fijnspar), oude laanbeplanting (Beuk, Amerikaanse eik) en ouder bosgebied (Zomereik, Beuk). De percelen en bouwvlakken (voor zomerhuisjes), die onderdeel zijn van deze bestemmingsplanwijziging zijn afgebeeld in figuur 1 en bestaan uit de volgende elementen:

Nr.	Opp. (m2)	Beheerstype
a	3.845	naaldbos (Fijnspar), staanplaats en grasland
b	2.580	staanplaatsen, grondwallen, hagen (Fijnspar) en fundering
c	625	staanplaatsen, grondwallen, hagen (Fijnspar) en singelbeplanting (Zomereik, Gewone esdoorn, Amerikaanse eik)
d	425	staanplaats en naaldbos (Fijnspar)
e	40	opslag (Ruwe berk, Zwarte els, Amerikaanse eik), jonge aanplant (Grove den), ruigte
f	40	oude boerderij
g	40	naaldbos (Fijnspar)
1	5.000	jonge aanplant (Zomereik)
2	6.000	opslag (Ruwe berk, Zwarte els, Amerikaanse eik), jonge aanplant (Grove den), ruigte
3	1.270	jonge aanplant (Fijnspar)
4	1.025	jonge aanplant (Fijnspar)

foto 2-5: deelgebieden 1,2,a en c

5 Natuurwaarden

Habitattypen

Het bos in de omgeving van het plangebied kan op grond van zelf gemaakte opnamen⁴ getypeerd worden als meer of minder verstoord Beuken-Eikenbos⁵ en daarmee als habitattypen 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (Ilex) of soms Taxus (Quercion robur-petraea of Ilici fagion).

⁴ Opnames van Bram Schenkeveld d.d. 15 mei 2006.

⁵ Stortelder, A. e.a., 1999: De vegetatie van Nederlands, deel 5; Opulus Press, Leiden.

In de omgeving van het plangebied komen langs (zand)wegen en op wallen oude exemplaren Wintereik, Zomereik en Beuk voor⁶.

foto 6-7: oude laanbeplanting en oud bos tussen Huize Vierhouten en Zandhul

Figuur 2 toont de verspreiding van oude bosplaatsen en beplantingselementen ten zuidoosten van Vierhouten tussen de Elspeterbosweg en Gortelseweg.

Het Vierhouterbos is een oud malebos. Een deel is aangewezen als A-locatiebos. Dit deel ligt ten oosten van het wildraaster op ca. 300 m van locatie g en 350 m van locatie b.

figuur 2: verspreiding oude bosplaatsen en beplantingselementen met autochtone soorten (Beuk, Wintereik, Zomereik) ten zuidoosten van Vierhouten (tussen de Elspeterbosweg en Gortelseweg)

Van de boomsoorten, die in het onderzoeksgebied zijn aangetroffen, zijn Beuk, Zomereik en Ruwe berk kensoorten van het Berken- of Beuken-Eikenbos. Andere kenmerkende Quercion-soorten zijn

⁶ Inventarisatie oud autochtoon bos, provincie Gelderland, Arnhem.

Hulst, Taxus, Gewone salomonszegel, Brede stekelvaren, Eikvaren, Wilde lijsterbes, Pilzegge, Wilde kamperfoelie, Blauwe bosbes en Fraai haarmos. Soorten, die vermesting/verstoring indiceren zijn Gewone vlier, Braam, Gewoon vingerhoedskruid, Gewoon sterrenmos, Zachte witbol, Bonte gele dovenetel, Geel nagelkruid, Amerikaanse vogelkers, Amerikaans krentenboompje, Dagkoekoeksbloem, Roze winterpostelein, Stinkende gouwe. Deze storingsindicatoren zijn vooral aanwezig in de bosranden en langs de paden en wegen.

Het grasland en de ruige ondergroei van de jonge aanplant is moeilijk vegetatiekundig te typeren. Het gaat hier om een mozaïek van Braam-, Framboos- of Bremstruweel afgewisseld met droog schraalgrasland/ruigte met elementen van het Wormkruid-, Zilverhaver- en Zilverschoonverbond⁷.

In het plangebied zelf komen dus geen volwaardige EU-habitattypen voor. Het is wel zo dat een aantal percelen (1, b, g) direct grenzen aan goed ontwikkeld bos van habitatype 9120 (zie figuur 2)⁸.

Flora

De minder algemene vaatplanten van het plangebied zijn Eikvaren, Blauwe bosbes, Hulst en Wilde kamperfoelie (zie ook hierboven). Rode lijst- of richtlijnsoorten ontbreken. Het betreffende kilometerhok 185-482 kent geen bedreigde of beschermde vaatplanten, (korst)mossen en paddestoelen⁹. De aantekening daarbij is wel dat het kilometerhok alleen voor wat betreft de vaatplanten goed is onderzocht.

Avifauna

Het plangebied en omgeving lijkt ongeschikt als nestgelegenheid voor een van de richtlijnsoorten. Er is te veel verstoring.

In het bos- en natuurgebied rond Vierhouten (atlasblok 27.41 en 27.42) van 5.000 ha groot broeden 2-6 paren Zwarte specht, 2-6 paren Wespandief en 15-35 paren Boomleeuwerik¹⁰. Deze laatste soort concentreert zich op en rond de Elspeetsche Heide. Hier broeden ook enkele paren Nachtzwaluw. Het territorium van Zwarte specht en Wespandief is op de Centrale Veluwe respectievelijk 200 en 1.000 ha groot¹¹. Wespandief haalt dus de verwachte dichtheid. Zwarte specht niet. Mogelijkerwijs hangt dit samen met de relatieve armoede aan naaldhout in beide blokken. Boomleeuwerik en Nachtzwaluw hebben een kleinere maar specifieke habitat. In de betreffende atlasblokken nestelen Boomleeuwerik en Nachtzwaluw uitsluitend op en rond de Elspeetsche heide. Beide soorten broeden niet in de directe omgeving van het plangebied. In het heidestukje direct ten zuiden van het plangebied (locatie f) is wel Roodborsttapuit gezien. Andere bijzondere vogelsoorten, die d.d. 15 mei 2006 in het plangebied e.o. zijn waargenomen zijn Geelgors, Fluiters, Raaf.

Andere meer algemene in het plangebied e.o. waargenomen vogelsoorten zijn Houtduif, Turkse tortel, Grote bonte specht, Heggemus, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Tjiftjaf, Fitis, Staartmees, Koolmees, Pimpelmees, Zwarte mees, Kuifmees, Boomkruiper, Boomklever, Vlaamse gaai, Ekster, Kauw, Spreeuw, Vink, Grote bonte specht.

D.d. 26 juni 2006 zijn in de oude boerderij (locatie f) braakballen van vermoedelijk Kerkuil gevonden. Kerkuil heeft hier buiten het recreatie seizoen een roestplek.

Alle broedvogels zijn streng beschermd. Sommige soorten mogen buiten het broedseizoen bejaagd worden.

Zoogdieren

Het plangebied heeft geen betekenis voor de (bijlage II-)richtlijnsoort Meervleermuis.

In de directe omgeving (kilometerhokken 179-181, 486-487) zijn zomerwaarnemingen gedaan van Baardvleermuis, Gewone en Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger¹².

Baardvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Rosse vleermuis zijn in de zomer boombewonende soorten. De andere 2 soorten gebruiken gebouwen als zomerverblijfplaats (kraamkolonie, baltsplek).

⁷ Schaminee, J. e.a., 1995: De vegetatie van Nederland, deel 3; Opulus Press, Leiden.

⁸ Gebiedsplan natuur en landschap Veluwe, 2002; provincie Gelderland, Arnhem.

⁹ <http://www.natuurloket.nl>

¹⁰ SOVON, 2002: Atlas van de Nederlandse broedvogels; KNNV, Utrecht.

¹¹ Lensink, R. e.a., 1993: Vogels in het hart van Gelderland; KNNV, Utrecht.

¹² Dijkstra, V. e.a., 1999: Vleermuizen in Gelderland; provincie Gelderland, Arnhem.

D.d. 26 juni 2006 is met behulp van een batdetector het gebruik van het gebied door vleermuizen vastgelegd. De volgende soorten zijn toen waargenomen:

- Gewone dwergvleermuis foeragerend
- Gewone grootoorvleermuis overvliegend
- Rosse vleermuis overvliegend en foeragerend
- Ruige dwergvleermuis overvliegend

Alle soorten komen in lage dichtheid voor. Er konden geen verblijfplaatsen worden vastgesteld.

Het plangebied is verder leefgebied van de streng beschermde (categorie 3) Das en Boomarter. Das heeft een hoofdburcht in de bosrand achter de Waskolkweg¹³ ten noorden en in de omgeving van Bergelt/Froske Polle ten zuiden van het plangebied. Er lopen geen vaste wissels door het plangebied. Er zijn wel verse sporen (snuitputjes e.d.) gevonden in het gazon rond Huize Vierhouten. Er zijn wat betreft de Das over de afgelopen 10 jaar (1991-2000) in de omgeving van het plangebied vijf verkeersslachtoffers (4 op de Elspeterbosweg en 1 op de Gortelse weg) geregistreerd¹⁴. Van Boomarter is over de afgelopen 20 jaar (1981-2000) maar 1 verkeersslachtoffer binnen een straal van 1 km van het plangebied bekend en wel op de Gortelse weg bij de ingang van camping de Driehoek¹⁵. D.d. 26 juni 2006 zijn uitwerpselen van Boomarter vastgesteld (zie foto). De soort foerageert op bessen van het Amerikaanse krentenboompje. Deze staan aan de rand van het heidestukje ten zuiden van de boerderij (locatie f).

Er komen in de omgeving van het plangebied Eekhoorns voor. De bomen van het plangebied zelf herbergen geen nesten van Eekhoorn. Eekhoorn is beschermd (categorie 2).

Het plangebied is geen onderdeel van de vrij wildbaan. Deelgebied 1 wordt toch druk begraasd door Edelhert. Deze kunnen over het grofwildraster ten oosten van het plangebied springen. Edelhert is eveneens beschermd (categorie 2).

Andere zoogdiersoorten waarvan sporen zijn gevonden in het plangebied zijn Mol, Ree, Bosmuis, Konijn. Deze soorten zijn algemeen beschermd (categorie 1).

foto 8-9: uitwerpselen van Boomarter (op weg bij Huize Vierhouten) en Edelhert (op locatie 1)

Herpetofauna

Het plangebied heeft geen betekenis voor de amfibiesoort, waarvoor de Veluwe is aangemeld als SBZ, t.w. Kamsalamander. In de directe omgeving liggen geen poelen, waarin voortplanting van de soort is waargenomen. In een wijdere kring rond Vierhouten is wel voortplanting vastgesteld. In 2005 is de soort nog gezien in de Ossenolk¹⁶.

In Vierhouten e.o. zijn verder waarnemingen bekend van de streng beschermde (categorie 3) amfibie- en reptielsoorten Heikikker, Rugstreeppad, Zandhagedis, Adder, Hazelworm, Ringslang. Deze soorten zijn echter niet bekend van het kilometerhok, waarin het plangebied ligt, t.w. 185-482.

¹³ Schriftelijke mededeling Gerrit Rekers, 2004.

¹⁴ Gegevens dassenverkeersslachtoffers 1991-2000, Provincie Gelderland.

¹⁵ Mùskens, G. e.a., 2003: Boomarters en wegen; Alterra, Wageningen.

¹⁶ www.ravon.nl

In het plangebied e.o. worden alleen algemene beschermde amfibiesoorten als Meerkikker (in vijver van villa aan Elspeterbosweg) en Gewone pad gezien.

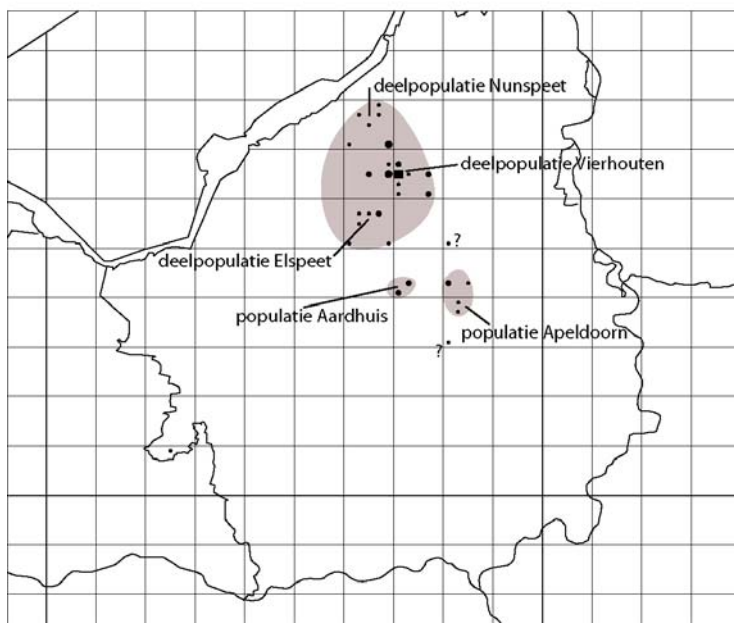
Vissen

Er is geen water en er zijn dus geen vissen in het plangebied.

Overige fauna

Vliegend hert komt alleen op de N-Veluwe voor (tussen Apeldoorn en Nunspeet)¹⁷. Rond Vierhouten worden de meeste waarnemingen gedaan.

De larven van Vliegend hert leven in dood eikenhout. In het plangebied e.o. komen vele oude (Zomer)eiken voor. Veel beplanting bestaat uit voormalig hakhout. Vliegend hert is karakteristiek voor deze beheersvorm. De larven leven in het afstervend kernhout en de volwassen kevers voeden zich met het wondvocht van de kwarrige overstaanders. De laatste jaren worden er op en rond de Zandhul veel (ca. 5) waarnemingen van volwassen kevers gedaan¹⁸.

figuur 3: verspreiding (deel)populaties Vliegend hert op de Veluwe¹⁹

De andere hierboven genoemde (bijlage II-)richtlijnsoort (niet kwalificerend, wel belangrijk), t.w. Gevlekte witsnuitlibel komt niet in het plangebied en (wijde) omgeving voor²⁰.

Er zijn uit de omgeving wel enkele waarnemingen van bijzondere Invertebrates bekend²¹. Het betreft de Rode-lijstsoorten Heideblauwtje en Heivlinder. Heideblauwtje is streng beschermd (categorie 3). Andere minder algemene dagvlindersoorten, die hier worden gezien, zijn Eikenpage en Citroenvlinder²². Deze soorten zijn niet beschermd.

Een andere beschermde insectensoort, die in het plangebied voorkomt is een rode-bosmiersoort (*Formica rufa* ?). Tijdens het veldbezoek zijn in deelgebied a verschillende kolonies (mierenhoop) van deze soort gevonden.

¹⁷ Huybrechts, H., 2002: Het vliegend hert -een bureaustudie-; EIS-Nederland, Leiden.

¹⁸ Waarnemingen 2002-2003 dhr. Buschman, Vierhouten

¹⁹ Voorpublicatie J.T. Smit, 2004; European Invertebrate Survey – Nederland, Nationaal Natuurhistorisch Museum – Naturalis, Leiden.

²⁰ Dijkstra, K. e.a., 2002: De Nederlandse Libellen; KNNV, Utrecht.

²¹ Swaay, C. v., 1998: Vlinders van de Rode lijst; de Vlinderstichting, Wageningen.

Reemer, M. en V.J. Kalkman, 1998: Sprinkhanen en krekels van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden.

Kalkman, V.J., R. Ketelaar en M. Reemer, 1998: Libellen van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden.

²² Maanen, E. van en D. Dulleman, 2003: Voortoets Habitatrichtlijn uitbreiding recreatiebedrijf Zandhul/ de Driehoek Vierhouten; Altenburg en Wymenga, Veenwouden.

Tenslotte moet ook nog de aanwezigheid van Grote glimworm (*Lampyrus noctiluca*) op Zandhul vermeld worden.

Conclusie

De floristische en vegetatiekundige waarde van de deelgebieden zijn gering. In de omgeving zijn vooral de Elspeetsche heide en het Vierhouter bos van belang. De kernen daarvan liggen op redelijk grote afstand (> 1km). Tussen het plangebied en deze kernen zijn plaatselijk goed ontwikkelde hei en bos aanwezig. Dit betreft o.a. het heidestukje ten zuiden van locatie f met Kraaiheide, Tandjesgras en Stekelbrem en het eikenbos ten noorden van locatie g met Wilde kamperfoelie en Hengel.

Het plangebied e.o. heeft verder betekenis voor beschermde en bedreigde diersoorten.

Dit betreft in de eerste plaats Vliegend hert, een soort waarvoor de Veluwe als SBZ is aangemeld.

Deze leeft in en van de oude eikenbomen rond de deelgebieden.

Het plangebied e.o. zijn onderdeel van het leefgebied van 3 broedvogelsoorten, waarvoor de SBZ Veluwe is aangewezen, t.w. Roodborsttapuit, Zwarte specht en Wespendief. Alleen voor Roodborsttapuit is het plangebied (deelgebied 1) ook onderdeel van het territorium (leefgebied dat verdedigd wordt tegen soortgenoten). De nesten van de andere twee soorten liggen diep verstopt in het Vierhouter bos. Deze gebruiken het plangebied alleen om incidenteel te foerageren.

Vervolgens betreft dit vleermuizen. Deze soorten zijn streng beschermd. Hiervoor geldt het zwaarste toetsingskader. Verblijfplaatsen van deze soorten mogen niet vernietigd worden. Verder is het verboden deze soorten opzettelijk te verontrusten of anderszins te schaden. De betekenis van het plangebied voor vleermuizen geldt alleen als foerageergebied (in lage dichtheid) en vliegroute.

Vierhouten e.o. is geen belangrijk vleermuisgebied²³.

Andere streng beschermde soorten, die het plangebied als leefgebied gebruiken zijn Das en Boommarter. Door de verstoring wordt het gebied slechts marginaal gebruikt (alleen als incidenteel foerageergebied).

Het streng beschermde Heideblauwtje heeft alleen een vaste populatie op de Elspeetsche heide, niet op het heidestukje ten zuiden van de boerderij (locatie f).

Andere bijzondere beschermde soorten, die het plangebied e.o. als leefgebied hebben zijn Edelhert en Eekhoorn. Deze behoren tot de tussencategorie beschermde soorten. Voor deze soorten geldt dat het initiatief verenigbaar moet zijn met de gunstige staat van instandhouding van de lokale, regionale en landelijke populatie. Eekhoorn is weliswaar in het plangebied zelf waargenomen, maar lijkt geen verblijfplaats te hebben in de verschillende deelgebieden. Hetzelfde geldt voor Edelhert. De deelgebieden worden alleen 's nachts bezocht (geen daginstand).

Alle andere beschermde soorten van het plangebied hebben een algemeen voorkomen. Voor algemene soorten geldt sedert 22 februari 2005 bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling.

5 Initiatief

Figuur 3 toont de verspreiding van de verschillende uitbreidingslocaties (a-d) en bouwvlakken voor zomerhuisjes (e-g).

De uitbreidingslocaties b, c en d zijn voorafgaand aan de bestemmingswijziging al geëgaliseerd en ingericht als staanplaats. Alleen locatie a zal nog verder worden uitgekapt. Ook de deelgebieden, die gebruikt gaan worden voor compensatie zijn al grotendeels ingeplant.

De zomerhuisjes moeten nog gebouwd worden. Deze hebben een maximale oppervlakte van 40 m² en zijn 1 verdieping hoog. Op locatie b (Bongershuisje) ligt al een fundering. Locatie b betreft zowel de bouw van een zomerhuisje als een uitbreiding voor staanplaatsen. Locatie g is al bouwrijp gemaakt. Op Locatie f wordt de boerderij verbouwd en uitgebreid. Dit moet nog gebeuren. Ook de voorbereidingen en werkzaamheden voor het huisje op locatie e moeten nog aanvangen.

²³ www.gelderland.nl

figuur 3: verspreiding van de uitbreidingslocaties (a-d) en de bouwvlakken voor zomerhuisjes (b, e-g).

De uitbreiding heeft geen of nauwelijks gevolgen voor het aantal plaatsen, omdat de bestaande dichtheid wordt verlaagd van 35 naar 22/ha op de Driehoek en van 25 naar 22/ha op de Zandhul (zie hieronder).

De belangrijkste effecten van beide projecten op de natuur- en landschapswaarden van het plangebied en omgeving hangen samen met het rooien van de bomen, het grondverzet, de inrichting en het beheer van de staanplaatsen en het compensatiebos.

De te kappen bomen betreffen uitsluitend jonge Fijnspar. In totaal wordt er 15 stuks neergedrukt. De nieuw aangeplante soorten zijn Zomereik, Fijnspar, Grove den. In totaal zijn 3.000 stuks gepoot.

De locaties b, c en d zijn al ingericht als staanplaats en omgeven door een grondwal. Locatie a wordt nog als zodanig ingericht.

Bij de inrichting van de staanplaatsen wordt grondwaterneutraal gebouwd, d.w.z. dat al het (overtollig) hemelwater dat wordt opgevangen door (half)verharding en daken wordt weggeleid naar de directe omgeving en daar infiltreert. De groeninrichting en het -beheer zijn intensief. Daarbij worden overigens geen bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Op dit moment zijn de terreinen alleen bij de ingangen verlicht. Deze buitenlampen branden tot 24.00 uur. Op de staanplaatsen zelf is dikwijls ook buitenverlichting aanwezig. Deze worden bediend door de recreanten zelf.

Onderstaande tabel toont het aantal staanplaatsen/zomerhuisjes voor en na de uitbreiding.

	voor uitbreiding	na uitbreiding
Zandhul	66	71
Driehoek	27	19
Zomerhuisjes	2	6
	95	96

Op grond van het totaal aantal recreatieplaatsen voor en na de uitbreiding wordt aangenomen dat het aantal bezoekers en daarmee het aantal (auto-, fiets- en wandel)bewegingen, het geluid en het licht niet of nauwelijks toenemen. De recreatiedruk (hoeveelheid recreanten/jaar) en daarmee de verstoring op het terrein zelf maar ook van de omgeving blijft hetzelfde. De ruimtelijke ingreep wordt daarom alleen beoordeeld op grond van de gevolgen op de plek zelf (inrichting en beheer) en niet op zijn externe werking.

6 Effecten

Habitattypen

De floristische en vegetatiekundige kwaliteit van de halfnatuurlijke vegetaties van het plangebied zijn gering. Er gaan door het initiatief geen bijzondere habitattypen verloren.

De kwalitatief hogere vegetaties in de directe omgeving (heide en bos) worden niet beïnvloed. Deze worden niet meer betreden dan in de huidige situatie.

Het project heeft ook geen invloed (geen externe werking) op de bijzondere habitattypen in de wijdere omgeving zoals het Vierhouterbos en de Elspeetsche heide.

Flora

Er gaan door het project geen groeiplaatsen van beschermde of bedreigde plantensoorten verloren.

Avifauna

De uitbreiding en extensivering van het aantal staanplaatsen, de bouw van de huisjes en het gebruik hiervan heeft geen gevolgen voor de recreatiedruk en de daarmee samenhangende verstoring.

Daarmee is er ook geen invloed op de bijzondere broedvogelsoorten van de (wijde) omgeving. Aandachtspunt is wel de verbouwing van de boerderij. Deze wordt daarmee mogelijk ongeschikt als roestplaats. Verder dient voorkomen te worden dat het intensievere gebruik gevolgen heeft voor de recreatiedruk op het heidestukje met Roodborstapuit (zie verder hieronder).

Zoogdieren

Er worden ca. 15 jonge bomen gekapt. Dit betreft relatief jonge exemplaren. Deze hebben geen holtes en dragen geen nesten. Het initiatief heeft dus geen invloed op (potentiële) verblijfplaatsen van de boombewonende zoogdiersoorten in de omgeving als vleermuizen, Eekhoorn en Boommarter. Het verlies van de foeragemogelijkheden van Eekhoorn (sparrenkegels) wordt ruimschoots gecompenseerd door het nieuwe bos.

Herpetofauna

Het initiatief heeft geen gevolgen voor de herpetofauna. Wel kan de herinrichting van de buitenruimte gebruikt worden om de situatie voor amfibieën (drastisch) te verbeteren door de bestaande poel te verbeteren.

Vissen

Het initiatief heeft (bij gelijkblijvend wateroppervlak) geen betekenis voor de visfauna.

Overige fauna

Het initiatief heeft geen effect op Vliegend hert. Er worden geen eikenbomen met inrottend hout verwijderd.

Ook voor de andere (bijzondere) ongewervelden van het plangebied en omgeving zijn geen gevolgen te verwachten.

7 Conclusie

Vogel- en Habitatrichtlijn

De conclusie van de toetsing van het initiatief aan de Vogel- en Habitatrichtlijn luidt positief. Het project heeft geen negatief effect op de habitattypen, broedvogels en andere diersoorten, waarvoor de SBZ Veluwe is aangewezen (in het kader van de Vogelrichtlijn) of aangemeld (in het kader van de Habitatrichtlijn). Met gerichte maatregelen is de situatie voor Vliegend hert zelfs te verbeteren (zie verder hieronder).

Flora- en faunawet

Het project heeft geen gevolgen voor streng (categorie 3) beschermde dieren en planten. Op het terrein (Zandhul, Driehoek en Huize Vierhouten) betreft dit Das, Boommarter, vleermuizen. Omdat de recreatiedruk gelijk blijft zullen deze op dezelfde manier gebruik blijven maken van het gebied als voorheen (in lage dichtheid foeragerend).

Het project heeft ook geen gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding van de categorie 2 beschermde diersoorten van het gebied, t.w. Edelhert en Eekhoorn. Er zal dus geen ontheffing (ex artikel 75 van de Flora- en faunawet) hoeven te worden aangevraagd. Om zeker te zijn geldt wel als voorwaarde dat de bomen buiten het broedseizoen (15 maart- 15 juli) gekapt worden. Verder is het belangrijk dat er bij de herinrichting van het gebied rekening gehouden wordt met Kerkuil en Roodborsttapuit (zie hieronder).

8 Compensatie en mitigatie

De negatieve effecten van het initiatief op de natuurwaarden hangen louter samen met het verlies van enkele bomen plus ondergroei. Omdat het project voor geen enkele (streng) beschermde plant- of diersoort levensbedreigend is of deze in zijn levenswijze stoort, hoeft volgens de Flora- en faunawet en ook de Europese richtlijnen geen compensatie plaats te vinden. De enige wettelijke compensatie betreft de te vellen bomen (15 stuks) en de functieverandering van bos naar recreatie. Hiervoor geldt compensatieplicht als uitvloeisel van de richtlijn compensatie natuur en bos van de provincie Gelderland (1998). Als gevolg hiervan is reeds nieuw bos aangeplant. Het areaal voldoet ruimschoots aan de normen (toeslag 40 %).

Verder eist de provincie, dat in een gebied waarin de bestemming natuur richtinggevend is, een plan of project geen daling van de natuurwaarde tot gevolg mag hebben. Om zeker te zijn dat dit lukt worden hieronder een aantal aanbevelingen gedaan. Bij de uitvoering hiervan zal de natuurwaarde van het terrein toenemen. De voorgestelde maatregelen zijn:

- De bestaande poel wordt hersteld (voorzien van leemlaag).
- Een deel van het gras wordt minder intensief gemaaid. Deze wordt omgevormd naar bloemrijk grasland door een beheer van extensief (2x/jaar) maaien en afvoeren.
- Het compensatiebos wordt niet ingeboet. Het beheer van 'niets doen' wordt gecontinueerd. Uitval door vraat (van Edelhert) en ziekte wordt geaccepteerd. De vegetatie wordt hierdoor veel structuurrijker.
- De doorgang van de boerderij naar de heide gaat dicht.
- Bij de restauratie blijft de nok van de boerderij toegankelijk voor Kerkuil.
- Er wordt hierin ook een nestkast voor Kerkuil opgehangen.
- Er worden in het bos enkele kasten voor vleermuis (Ruijs dwerg-, Rosse en Grootoor-) opgehangen.
- Er worden in het bos enkele stapels eikenhout (tenminste 2x1 m3) gemaakt. Deze moeten enkele jaren blijven liggen, (ten dele) nat (mogen) worden en gaan rotten. Delen kunnen ook worden ingegraven.
- Bij de afscherming van de staanplaatsen worden in de toekomst ook andere boomsoorten als Fijnspar gebruikt. De voorkeur gaat uit naar inheemse soorten als Ruwe berk, Beuk, Tamme kastanje, Winter- en Zomereik. Ook kunnen wintergroene soorten als Hulst en Taxus worden gebruikt.